

N:o 74.

Af Herr Grefve E. Sparre: Om inrättande af ett nytt statsdepartement för jordbruket och öfriga näringar samt allmänna arbeten äfvensom deraf beroende ändringar i 6 § Regeringsformen.

Vid hushållningssällskapens ombuds, den så kallade landtbruksriksdagens, senaste sammanträde beslöts enhälligt en underdånig framställning till Kongl. Maj:t angående inrättandet af ett särskildt statsdepartement för jordbruket och dess binäringar.

Öfver denna underdåniga framställning har Kongl. Maj:t infordrat landtbruksakademiens förvaltningsutskotts underdåniga utlåtande.

Då detta utlåtande ej ännu afgifvits, och möjligen dermed kunde komma att dröja, så att nådig proposition ej hinner aflätas under denna riksdag, i hvilket fall frågan, då den gäller en förändring i grundlagen, icke förr än om 4 år kunde afgöras, så tillåter jag mig derom väcka motion.

Redan vid förhandlingarne om inrättandet af de nu varande statsdepartementen, således för snart ett halft århundrade sedan, ifrågasattes att dessas antal skulle vara större, än som vid 1840 års riksdag slutligen bestämdes. Att regeringen snart kom till erfarenhet om behovet deraf, ådagalägges af det förhållande, att Kongl. Maj:t redan vid 1856 års riksdag aflät nådig proposition om inrättande af ett nytt departement för allmänna arbeten och om ökande af de konsultativa statsrådets antal till 4. Konstitutions-Utskottet tillstyrkte den förra, men afstyrkte den senare delen af propositionen och aflät i öfverensstämmelse dermed ett motförslag, men då inom riksständerna vid påföljande riksdag meningarne splittrades emellan de begge förslagen, föll frågan.

Regeringen dröjde då intill dess den nya riksdagsordningen antogs, men aflät kort derefter, år 1868, proposition om ett nytt departement för

näringar och allmänna arbeten, utan tillökning af statsrådets antal, hvadan antalet af konsultativa statsråd skulle inskränkas till två. Af den utredning i frågan, som återfinnes i det vid den Kongl. propositionen fogade statsrådsprotokoll, inhemtas, att afsigten varit till det ifrågavarande nya departementet hänvisa ärenden rörande jordbruk, handel och öfriga näringar, jernvägs- och andra allmänna byggnader, jernvägstrafiken samt, eventuellt, post- och telegrafverken. Till Civildepartementet skulle fortfarande höra den egentliga landtregeringen och de kommunalärenden, som till regeringen hänskötes, hvarförutan detta departement skulle från Ecklesiastikdepartementet, som också är öfverhopadt af göromål, öfvertaga sundhets- och fattigvården, hvilkas förläggande under sistnämnda departement härrörde af historiska grunder, som under förändrade tidsförhållanden förlorat sin giltighet.

I sammanhang härmed föreslogs sådan ändring af 7 § Regeringsformen, hvarigenom det skulle ankomma på Kongl. Maj:t att af ärenden, som icke vore i grundlag särskildt nämnda bland dem, hvilka konungen egde afgöra, och som för öfrigt hvarken afsåge klagan öfver embetsmyndighets åtgärd, eller eljest vore af den vigt, att konungen ville om dem sjelf besluta, låta dem han föreskrefve afgöras af vederbörande departementschef, med skyldighet för denne att öfver sålunda afgjorda mål till konungen i statsrådet afgifva berättelse.

Till samma Riksdag ingafs jemväl af enskild riksdagsman motion om inrättande af ett nytt departement för jordbruket och kommunikationerna.

Konstitutions-Utskottet erkände vigten af de skäl, som föranledt Kongl. Maj:ts förslag, men ansåg nu ändamålet kunna vinnas genom borttagande ur grundlagen af alla bestämmelser om statsdepartementenas antal och namn, hvilka borde ordnas genom civillag.

Det af Utskottet i denna syftning utarbetade förslag, som af Andra Kammaren återremitterades, blef deremot af Första Kammaren afslaget, hvarigenom frågan åter förföll.

Vid 1874 års riksdag väcktes åter motion om ett nytt statsdepartement för jordbruket och kommunikationerna. Konstitutions-Utskottet vitsordade åter befogenheten af de klagomål, som länge försports öfver den mängd ärenden, hvarmed Civil-, Finans- och Ecklesiastikdepartementen öfver höfvan betungades, och föreslog derföre att de till dessa 3 departement hörande ärenden borde på 4 departement fördelas; men derjemte att, till undvikande af flera departement, Landt- och Sjöförsvarsdepartementen skulle sammanslås till ett. Första Kammaren godkände icke detta förslag, men antog deremot ett af en reservant i Konstitutions-Utskottet, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition till 1868 års Riksdag framställt förslag, att, med bibehållande af de nuvarande departementen, ett nytt för näringar och allmänna

arbeten skulle inrättas, äfvensom att de konsultativa statsrådets antal skulle inskränkas till 2. Andra Kammaren åter antog Konstitutions-Utskottets förslag, genom hvilken olikhet i Kamrarnes beslut frågan åter förföll, ehuru begge Kamrarne beslutat det föreslagna nya departementet.

Vid riksdagen 1880 väcktes tvenne motioner i ämnet, men Konstitutions-Utskottet, som fortfarande erkände frågans stora vikt, ansåg — ehuru med knapp majoritet, ty af Andra Kammarens ledamöter i Utskottet voro 8 reservanter — det böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att pröfva, ej mindre huru behovet bör afhjelpas än att framlägga en organisationsplan. Vid 1881 års riksdag förnyades motionen med samma utgång och med tillägg af det skäl att afgörandet af frågan om lämpligaste formen af en öfverstyrelse för handeln och de industriella näringarne kunde på den ifrågavarande utöfva inflytande.

Hvad först angår invändningen om Kongl. Maj:ts pröfning och om organisationsplan, så har Kongl. Maj:t icke mindre än två särskilda gånger pröfvat frågan, i det att, på sätt i det föregående blifvit nämnt, år 1856 aflåtits proposition om ett departement för allmänna arbeten och 1868 om ett för näringarne och allmänna arbeten, hvarvid jemväl framlagts organisationsplan. Kan man verkligen vänta att Kongl. Maj:t skulle, utan någon från Riksdagens sida gifven anledning, för tredje gången framställa proposition om ett nytt statsdepartement? Och är icke vid den senare propositionen bilagd en så fullständig utredning och organisationsplan som möjligt? I sanning, man måste hafva ondt om motskäl för att nödgas tillgripa sådana argument. Och hafva icke begge Kamrarne vid tvenne särskilda riksdagar fattat beslut om inrättandet af ett statsdepartement, ehuru med någon olikhet sins emellan, hvarigenom frågan fallit?

Beträffande åter den anmärkningen att afgörandet af frågan om en öfverstyrelse för handeln och näringarne kan utöfva inflytande på beslutet om ett statsdepartement för näringarne, så lærer, efter hvad det vill synas, förstnämnda fråga nu förekomma, oafsedt att man kan omvända satsen, så nemligen att beslutet om ett departement för näringarne kan inverka på frågan om en öfverstyrelse för desamma.

Det kan icke förnekas att den massa af olikartade ämnen, som belasta åtskilliga af våra statsdepartement och särskildt Civildepartementet, försvårar, om icke omöjliggör ett fullt tillfredsställande utöfvande af chefsplatsen.

Jemte hela landtregeringen och politien, som under honom handhafves af tjugufem Konungens Befallningshafvande, äfvensom pröfningen i sista hand af de mångfaldiga besvärsmålen och andra ärenden, som från kommunalmyndigheterna, deruti inbegripna städerna och landstingen, ingå till konungen, och den massa af mål, tillhörande den inre förvaltningen och kameralverket,

som från Kammarkollegium dit inkomma, har Civilministern att handlägga; ärenden rörande landtmäteriet samt skiftes- och afvittringsverket, statistiska tabellverket, justeringsverket, geologiska undersökningarna, stuterierna; vidare alla kommunikationer till lands- och vatten, jernvägar, kanal- och landsvägsanläggningar, jernvägstrafiken, handel och sjöfart, alla industriella näringar, deri inbegripet bergsbruket och bergsstaten med dertill hörande inrättningar, samt slutligen landtbruket och husslöjden med en mängd dithörande institutioner, nemligen: landtbruksakademien och hushållningssällskapen, landtbruksinstitutet, de tjugonio landtbruksskolorna, mejeriskolorna, de agrikulturkemiska stationerna, landtbruksingenjörerna och andra i särskilda delar af landthushållningen eller husslöjden anstälde undervisare, fiskerierna, sjösänkningar och vattenaftappningar samt de vid senaste riksdag beslutade mossodlingslånen m. m.; och detta ehuru Kongl. Maj:t sökt att lindra arbetet genom att till andra departement hänvisa domän- och skogsförvaltningen samt veterinärväsendet, hvilka borde tillhöra samma departement som landthushållningen; hvarförutan Ecklesiastikdepartementet, på sätt till statsrådsprotokollet blifvit yttradt, väl behöfde befrias från sundhets- och fattigvårdsärenden, som då kunde till Civildepartementet öfverlemnas.

Förgäfvos skall man söka det universalsnille, förenadt med jettekraft, som, jemte behandlingen af den öfverhandtagande massan af löpande ärenden, förmår att sätta sig in i alla dessa till Civildepartementet hörande heterogena ämnen på det sätt, att han kan taga initiativ i dithörande frågor. Det öfverhängande arbetet gör honom till en expeditionshafvande, som föredrager och expedierar de ärenden, hvilka från de förvaltande verken inkomma. För reformer och organisationsfrågor tillsättas åter komitéer, i hvilkas arbeten hans tid icke ens medgifver honom att deltaga.

Men på detta sätt kunna sakerna ej gå framåt i det konstitutionella eller, såsom vi älska att säga, det parlamentariska samhället. Mötes icke numera hvarje förslag med den invändning att det måste komma från regeringen? Och måste vi icke erkänna att vi under de 17 år, som förflutit sedan den nya riksdagens införande, föga uträttat i jemförelse med hvad som gjordes under ståndstiden och i förhållande till det arbete, som nu användes, dels af riksdagen, dels af nedsatta komitéer. Oberäknadt den massa af komitéarbeten, som redan blifvit slojade eller varit dödfödda, hafva vi, så vidt jag för ögonblicket påminner mig, minst trenne, som nu bero på föredragning, nemligen: om väghållningsskyldigheten, om fiskerierna och om lösdriifvare; utom de fyra, som för närvarande pågå: om en styrelse för näringarne, om undervisningsväsendet, om landtbruksläroverken och slutligen byggnadskomitén. Men upprigtigt sagdt, vänta vi oss mycket af dem? För att genomföra reformer jemväl eller kanske i synnerhet på näringslivets

område erfordras en man, som med öfvertygelsens värme, med sakkännedomens styrka, med denna praktiska blick som väljer, och den beslutsamhet, som med fasthet beträder den rätta vägen, förfäktar sina åsikter. Men är detta möjligt för den som öfverhopad, nedtyngd af de löpande ärendena, endast kan undanstjäla några ögonblick af sin strängt anlitate tid för att egna någon uppmärksamhet åt organisationsfrågor.

Den nyare tidens förbättrade kommunikationsanstalter, den såmedelst lättade samfärdseln, de utvidgade handelsförbindelserna och de med vetenskapens tillhjälp gjorda uppfinningar eller upptäckter, hvarmedelst naturens hittills dolda skatter eller krafter tillgodogöras, har åt näringslifvet gifvit en helt ny rigtning. Den härigenom föranledda täflan emellan världens olika nationer, nödgar statsmakterna, äfven der de icke genom tullsatter skydda den inhemska produktionen, att, efter noggrant iakttagande af lagarne för näringslifvet, befordra detsamma genom bibringande af upplysning, insigt i naturkrafternas användande samt konstfärdighet och smak, under medgifvande af en frihet, som endast begränsas af allmän lag, till betryggande å ena sidan af allmänhetens anspråk på skydd mot förfalskning af varor genom användning af skadliga ämnen, å den andra af näringsidkarnes rätt till ostördt begagnande af sina märken; vidare att underhjälpa näringarnes behof af medel genom en lämplig bank- och kreditlagstiftning, och slutligen att arbeta för betryggande jemväl af arbetarens ställning vid inträffande enskilda eller allmänna olycksfall, en fråga som för närvarande sysselsätter världens störste statsmän och tänkare.

För genomförandet af dessa stora frågor, för tillgodogörandet af de skatter vi ega, för höjandet af vårt näringslif från det aftynande tillstånd, hvori det nu befinner sig och som nedslår arbetarens mod och drifver de mest förhoppningsfulla bland dem till en annan verldsdel att der söka sin utkomst, erfordras genomgripande åtgärder, en ledande ande och hand. Det är icke nog att genom särskilda, i olika syftning och anda arbetande komitéer uppgöras förslag — ofta nog utan resultat. Näringarne behöfva en målsman, som förer deras talan inför tronen och i representationen, en hand som leder tillämpningen af ett en gång antaget system.

Må man icke invända att jag afser statens ingripande i näringarne. Jag tror mig hafva angifvit gränserna därför. För att icke tala om England, der näringslifvet njuter den fullkomligaste frihet, men hvars politik ständigt ledts med afseende uteslutande å dess näringar och handel, hafva världens störste och medelstora stater slagit in på denna bana. I flertalet af främmande stater finnes också ett särskildt statsdepartement dels för jordbruk, handel och industri, såsom i Frankrike, Italien, Schweiz, Spanien, Ungern, Rumänien; dels uteslutande för jordbruket, såsom i Preussen, Ryssland, Öster-

rike samt vårt gamla broderland Finland; och under sistlidne år har en särskild institution för jordbruket jemväl åstadkommits i England.

Det torde således vara på tiden att vi härstädes taga frågan om hand och jag tillåter mig således vördsamt föreslå,

att Riksdagen för sin del måtte besluta den ändring i 6 § Regeringsformen, att vid uppräknandet af cheferna för statsdepartementen måtte tilläggas: en chef för departementet för landtbruket och öfriga näringar samt allmänna arbeten, äfvensom att antalet af de så kallade konsultativa statsråden måtte inskränkas till två.

Stockholm den 26 Januari 1884.

Eric Sparre.

N:o 75.

Af Herr Grefve E. Sparre: Angående anslag för undersökning i fråga om åstadkommande af förbindelse medelst ångfärja emellan Helsingborg och Helsingör eller Malmö och Köpenhamn.

Genom våra i senare tider utförda jernvägsanläggningar äro transporterna inom landet och jemväl till exportorterna väsentligen underlättade, men vårt insulära läge försvårar ännu förbindelserna med utlandet. Nyare tidens uppfinningar erbjuda likväl ett medel att öfvervinna denna svårighet i de så kallade ångfärjorna. Genom sådana, gående dels emellan Jutland och Fyen, dels emellan Fyen och Seeland, hafva danska öarne kommit i hvad man